

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Helsingin kaupunki pitää toimenpide-ehdotuksia yleisesti innovatiivisina ja uudenaikaisina ja niiden edistäminen ja edelleen kehittäminen on suurelta osin kannatettavaa etenkin siltä osin, kun ne sujuvoittavat asiointia yleisissä tuomioistuimissa. Kaupunki kommentoi tarkemmin seuraavia toimenpide-ehdotuksia:

Tutkinnanjohtajuuden siirtäminen syyttäjälle vaativammissa rikosasioissa (1.) saattaisi edistää asian valmistelua ja vähentää myöhemmin tehtävien lisätutkintojen määrää, mutta syyttäjän toiminnan järjestämisen kannalta tämä ei ehkä ole toivottava kehityssuunta. Kaupungin näkemyksen mukaan poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö vaativammissa rikosasioissa on pääsääntöisesti näyttäytynyt hyvänä, eikä ehdotetulle muutokselle siten nähdä tarvetta.

Sähköinen ja tietoturvallinen esitutkinta-aineiston tekninen alusta (2. ja 32.), joka olisi myös asianosaisten käytettävissä, on kannatettava tavoite ja helpottaisi asiointia asianosaisten näkökulmasta. Sama sähköinen alusta voisi pelkän esitutkinta-aineiston sijaan ulottua kattamaan koko tuomioistuinprosessin. Olisi toivottavaa, että sekä yleiset tuomioistuimet että hallintotuomioistuimet pyrkisivät yhdessä kehittämään asiointipalveluistaan oikeudenhoidon Omakanta-palvelun kaltaista alustaa, jossa kaikki vireillä olevat asiat löytyisivät kootusti samasta paikasta.

Esitutkintakuulustelujen tallentaminen videolle (4.) on kannatettavaa. Kuultava muistaa asian tuolloin paremmin ja oikeudenkäyntiin eteneminen saattaa kestää vuosia. Esitutkinnan loppulausuntomenettelyn velvoittavuuden lisääminen (6.) on myönteinen kehityssuunta.

Sakkomenettelyssä sakon määräämisen soveltamisalan laajentaminen ja sakkomenettelyn yksinkertaistaminen (7.) ovat periaatteessa kannatettavia, mutta asiassa tulee tukiä tarkemmin, millaisiin asioihin sakkomenettelyä laajennettaisiin. Esimerkiksi rikokset, jotka ovat omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle, eivät kaupungin näkemyksen mukaan olisi sopivia sakkomenettelyssä ratkaistaviksi.

Esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien päätösten perusteluvollisuuden keventämistä (8.) tulee harkita tarkoin ja ottaa huomioon päätösten oikeellisuus ja laatu. Etenkin laajoissa ja monimutkaisissa asioissa perusteluvollisuutta ei tulisi keventää. Kevyempi perusteluvollisuus ei saisi johtaa siihen, ettei päätöksen perusteluita pohdita tarkkaan läpi. On syytä pohtia, että olisiko syyttäjän perusteluvollisuuden keventäminen omiaan johtamaan entistä useammin syyttämättä jättämiseen.

Virtuaalikäräjäoikeus, jonka tuomiopiirinä olisi koko maa (10.), voisi poistaa joissain asioissa oikeuspaikkaan liittyviä käytännön hankaluuksia ja tehostaa asioiden käsittelyä. Etäyhteydellä tapahtuvan pääkäsittelyn osalta etäyhteyden toimivuus, turvallisuus ja osallistujien vahva tunnistautuminen tulisi varmistaa. Ehdotuksessa jää vielä epäselväksi, miten laajasti ja millaisissa asioissa virtuaalikäräjäoikeutta hyödynnettäisiin. Kaupungin näkemyksen mukaan olisi toivottavaa, että virtuaalikäräjäoikeutta kehitettäisiin laajasti käytössä olevaksi vaihtoehdoksi perinteiselle prosessille.

Vaihtoehtona esitetty kirjallisessa menettelyssä käsiteltävien rikosasioiden keskittäminen yhteen käräjäoikeuteen saattaisi ruuhkauttaa käsittelyä, etenkin jos kirjallisen menettelyn käyttöä samanaikaisesti lisätään. Toimenpide-ehdotusten pohjalta jää epäselväksi, miten meneteltäisiin tilanteessa, jossa asia eteneekin suulliseen käsittelyyn. Mikäli asia siirrettäisiin toiseen käräjäoikeuteen, olisi se omiaan hidastamaan asian etenemistä.

Kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen (11.) ehdotuksen mukaisesti on kannatettavaa ja nopeuttaisi ja sujuvoittaisi pienten rikosasioiden käsittelyä esimerkiksi vastaajan jäädessä passiiviseksi. Asianosaisella tulee kuitenkin olla oikeus vaatia suullista käsittelyä.

Poissaolokäsittelyn soveltamisalan laajentaminen (12.) ehdotuksessa esitetyllä tavalla on kannatettavaa asian käsittelyn nopeuttamiseksi ja sujuvoittamiseksi. Vastaajalla on kuitenkin aina oikeus tulla paikalle halutessaan.

Lyhytmenettely-prosessilajin kehittäminen (13.) ehdotuksen mukaisin lähtökohdin on sujuvoittamisen kannalta kannatettavaa, mutta vaatii tarkempaa pohdintaa ja selvittämistä. Asiassa on otettava huomioon, että lyhytmenettelyn kirjallinen muoto voisi heikentää etenkin asianomistajan henkilötodistelun laatua, eikä tältä osin edesauttaisi oikeaan lopputulokseen päätymistä. Täysin kirjallinen menettely olisi myös merkittävä poikkeus oikeudenkäynnin suullisuuden periaatteeseen. Lyhytmenettelyn soveltamisala olisi tarpeen rajata koskemaan vähäisempiä rikoksia. Esitetyllä laajuudella, ja mikäli asianomistajan suostumusta ei tarvittaisi, menettely rajoittaisi asianomistajan todistelua laajasti merkittävässäkin asioissa. Toisaalta varsinkin

pienissä rikosasioissa todistajien ja asianomistajan henkilökohtaisen kuulemisen sijaan olisi sekä sujuvampaa että tarkoituksenmukaisempaa pyytää heiltä vain kirjalliset lausunnot.

Rikosasian valmisteluistuntojen tehostaminen (14.) ja ajoittaminen lähemmäksi pääkäsittelyä on kannatettavaa asian käsittelyn sujuvuuden parantamiseksi, samoin tuomarin roolin terävöittäminen tarpeettoman näytön epäämisessä on tarkoituksenmukaista. Nämä toimet onnistuisivat pitkälti toimintatapoja tarkistamalla ja ilman suuria lainsäädäntömuutoksia. Rikosprosessin luonne ja tavoitteet eivät kaupungin näkemyksen mukaan tue ehdotettua valmisteluistunnon preklusiouhkaa. Rikosasian käsittelyssä tavoitteena on ennen kaikkea oikeaan ratkaisuun päätyminen, mitä mahdollinen preklusio ei edesauta. Samoin perustein oikeus esittää hovioikeudessa uutta selvitystä (19.) tulisi edelleen tarvittaessa olla olemassa. Oikeaan ratkaisuun päätyminen ja oikeusvarmuus edellyttävät myös sitä, että kaikki asian ratkaisun kannalta olennainen todistelu tulisi saada tarvittaessa esittää, myös hovioikeudessa.

Lautamiesjärjestelmästä luopumisen (15.) selvittämistä pidetään tärkeänä kehityskohteenä, ja asiassa on tutkittava tarkemmin, mitkä olisivat nykyisen järjestelmän mahdolliset edut suhteessa siitä luopumiseen. On myös huomioitava, että vaikka usean tuomarin kokoonpanon käyttäminen olisikin lautakuntakokoonpanoa kalliimpaa, myös käsiteltävät asiat ovat vaativia ja oikeaan ratkaisuun päätyminen vaatii ammattitaitoa.

Kirjallisten perustelujen laatimisesta luopuminen pääkäsittelyssä julistetun tuomion jäädessä lainvoimaiseksi (16.) on kannatettavaa ja lisäksi oletettavasti tuomioiden julistamista ja näin asioiden nopeampia ratkaisuja. Julistettujen perusteluiden tallentaminen olisi kannatettavaa myös asianosaisten oikeusturvan kannalta. Perustelujen kehittäminen ja yhtenäistäminen olisi ylipäätään toivottavaa, sillä niiden laadussa ja laajuudessa on selkeitä eroja. Myös hovioikeuden perusteluvollisuuden keventäminen samoin keinoin (24.) on yhtä lailla kannatettavaa.

Määräajan lyhentäminen 14 päivään hovioikeuteen valitettaessa (18.) ei ole kannatettavaa asianosaisten oikeusturvan kannalta. Kaksi viikkoa ei ole riittävä valitusaika etenkin monimutkaisissa asioissa ja asianosaiselle tai asiamiehelle saattaa olla työtilanne ym. huomioiden mahdotonta laatia laadukas valitus kyseisessä ajassa. Jos määräaika lyhennettäisiin, niin myös lisäajan myöntämisen edellytyksiä tulisi tarkistaa ja lieventää. Ottaen huomioon asian käsittelyaika tuomioistuimessa, kaupunki katsoo, ettei valitusajan kesto ole tarkoituksenmukainen kohta prosessin nopeuttamiseen.

Hovioikeuden ruuhkautuessa juttujen siirtäminen tarkoituksenmukaisella tavalla vähemmän ruuhkaksiin hovioikeuksiin (21.) ei ole asianosaisen näkökulmasta toivottavaa, mikäli se edellyttää suulliseen käsittelyyn matkustamista pitkien etäisyyksien päähän. Eri asiaryhmien keskittämistä eri hovioikeuksiin tulisi tutkia tarkasti, jottei sillä aiheutettaisi tietyn asiaryhmän käsittelyn pitkäaikaista ruuhkautumista, kuten esimerkiksi Vaasan hallinto-oikeudessa on tapahtunut ympäristöasioiden

osalta. Lisäksi jää epäselväksi, mitkä olisivat sellaisia asiaryhmiä, jotka olisi tarkoituksenmukaista keskittää.

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

Tiettyjen asiaryhmien siirtäminen muun viranomaisen käsiteltäväksi (35.) on tutkittava tarkoin huomioiden myös viranomaisen resurssit uuden tehtävän suorittamiseen ja se, että sujuvoittaisiko asioiden siirto menettelyä todellisuudessa. Summaaristen velkomusasioiden siirtäminen suoraan Ulosottolaitoksen käsiteltäväksi voisi yksinkertaistaa prosessia hakijan näkökulmasta, jos samalla hakemuksella saisi haettua täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun ja sen täytäntöönpanon. Summaaristen velkomusasioiden osalta on huomioitava niiden suuri määrä, mikä saattaa ruuhkauttaa käsittelevän viranomaisen. Summaarisista asioista myös moni riitautuu, ja olisikin tarkkaan mietittävä, kuinka sujuva siirto tuomioistuimeen tapahtuisi.

Velkajärjestelyasioiden käsittelyssä (38.) olisi kaupungin näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaisempaa vahvistaa talous- ja velkaneuvonnan kuin ulosoton roolia talous- ja velkaneuvonnan osaamiseen perustuen. Muutoin ehdotukseen on tässä vaiheessa vaikea ottaa kantaa ja epäselväksi jää, mitä tarkoitetaan sillä, että tuomioistuimen rooli tuomiovallan käyttäjänä säilyy.

Prosessisäännösten joustavoittamiseen (39.) liittyvät toimenpide-ehdotukset ovat pääosin kannatettavia. Järjestäytymiskeskustelussa asian käsittelystä saataisiin heti selvyys, ja prosessiaikataulu helpottaisi ennakoimaan, milloin asiassa olisi odotettavissa ratkaisu. Kirjelmien ja puheenvuorojen rajoittamisen tulisi olla kontrolloitua ja kohdistua vain selvästi ylimitoitettuun aineistoon tai puheenvuoroon. Tarpeellista ja asiaan liittyvää kirjelmöintiä tai todistelua ei tulisi rajoittaa ottaen huomioon sen, että tuomarin käsitys tarpeellisesta kirjelmöinnistä tai todistelusta saattaa poiketa asianosaisten näkemyksistä. Ehdotuksessa jää epäselväksi, mitä formaattimuodolla tarkemmin tarkoitetaan ja jäisikö harkinta formaattimuodon edellyttämisestä puheenjohtajalle. Formaattimuoto saattaisi sopia mahdollisesti tiettyihin samanlaisina toistuviin asioihin, mutta sitä ei tule ulottaa kaikkiin riita-asioihin, sillä kaikkia vaatimuksia ei välttämättä pystytä esittämään tietyssä formaatissa.

Kirjalliset todistajankertomukset ovat kannatettava kehityssuunta asian käsittelyn sujuvuuden kannalta etenkin pienissä ja selkeissä asioissa. Tällöin voitaisiin jo asian valmistelussa arvioida, mikä merkitys henkilötodistelulla asiassa on. Toisaalta henkilötodistelun laatu ja vaikuttavuus saattavat kaventua, sillä lausunnon luonne väistämättä muuttuu kirjalliseen muotoon puettuna ja esimerkiksi todistajalle esitettävät kysymykset ja niiden pohjalta todistajan kertomuksen vakuuttavuuden arviointi jää uupumaan.

Kirjallisessa menettelyssä mahdollisuus ratkaista asia ilman asianosaisten suostumusta olisi periaatteessa kannatettavaa, ainakin jos henkilötodistelu saadaan em. tavalla esitettyä kirjallisessa muodossa. Soveltamisalan tulisi kuitenkin rajautua sellaisiin asioihin, jotka ovat selkeästi ratkaistavissa kirjallisen aineiston perusteella. Moniulotteisia ja vaativia riitoja ei tulisi jatkossakaan lähteä ratkomaan kirjallisen valmistelun perusteella.

Asiamiehen velvollisuus myötävaikuttaa prosessin etenemiseen on kannatettava ehdotus, mutta ehdotuksesta ei ilmene, mitä se käytännössä tarkoittaisi.

Tuomioiden julistamisen lisääminen on kannatettavaa silloin, kun juttu on luonteeltaan selkeä, eikä tarvetta lisäharkinnalle ole. Julistaminen nopeuttaa prosessia ja parhaimmillaan lisää asianosaisten tyytyväisyyttä ratkaisuun. Toisaalta tavoite julistamisen lisäämiseen ei saa johtaa hätiköityihin ratkaisuihin, ja tuomarin näkökulmastakin yön yli nukkuminen tulisi olla haastavan ratkaisun kohdalla sallittavaa.

Tuomarin mahdollisuus tehdä suullinen esitys asian sovinnolliseksi ratkaisemiseksi sen jälkeen, kun todistelu on otettu vastaan pääkäsittelyssä, vaatisi tuomarilta kehittyneitä tilannetajua siinä, kannattaisiko tällaista ehdotusta esittää. Esteellisyyskysymyksen selvittäminen vaatinee myös tarkempaa pohdintaa. Sovintoratkaisun esittäminen paljastanee helposti jonkinlaisen ennakoasenteen juttuun, mutta toisaalta puheenjohtajalla on joka tapauksessa todistelun vastaanottamisen jälkeen yleensä jonkinlainen käsitys siitä, miten juttu tulisi ratkaista.

Pienriitamenettely (40.) on kehityskelpoinen idea, ja se soveltunee tietyn tyyppiisiin riita-asioihin. Jos esimerkiksi yksin asiaansa hoitava vastaaja ei kykene riittävään kirjalliseen ilmaisuun asian edistämiseksi, lienee tarkoituksenmukaista selvittää asiaa suoraan istunnossa. Toisaalta kantajan on hankala valmistautua istuntoon, jollei ole vielä käsitystä siitä, mitkä kaikki seikat istunnossa saattavat riitautua, ja esimerkiksi todistelun ja vastatodistelun esittäminen hankaloituvat. Helposti kirjallisessa valmistelussa ratkaistavia asioita ei ole tarkoituksenmukaista viedä istuntoon asianosisten ja käräjäoikeuden resurssien säästämisen kannalta. Täysimääräisen riidan asiamiespakko on kannatettava ehdotus, sillä yksityishenkilö asianosaisena harvoin pystyy hoitamaan vaativaa asiaa yksin. Erittäin laajojen ja monimutkaisten asioiden erityismenettelyn osalta ehdotuksessa jää epäselväksi, tarjoaako menettely muuta kuin vain tuomion lupaamisen tietyssä ajassa. Lisäksi epäselväksi jää, mitkä ovat edellytykset tälle erityismenettelylle. Erityismenettelyn kehittämistyö on kuitenkin kannatettavaa.

Oikeuspaikkaa koskeviin ehdotuksiin (44.) kaupunki suhtautuu varauksellisesti. Jaettaessa riita-asioita muualle kuin oikeudenkäymiskaaren pääsäännön mukaiseen käräjäoikeuteen edellytyksenä tulee olla asianosaisten suostumus. Ei ole toivottavaa eikä tarkoituksenmukaista, että asianosaiset joutuvat matkustamaan toiselle paikkakunnalle pääkäsittelyyn pitkien matkojen päähän. Jos asia voidaan ratkaista ilman fyysisesti järjestettävää istuntoa, niin oikeuspaikan voi määritellä vapaammin. Summaaristen asioiden ns. säkkisysteemin ei tulisi johtaa siihen, että riitautuneet summaariset käsiteltäisiin muualla kuin pääsääntöisessä oikeuspaikassa. Riitautuneiden summaaristen asioiden osalta tulisi siis noudattaa nykyisenkaltaista menettelyä, jossa riitautunut asia siirretään toimivaltaisen käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Tiettyjen haastavien asiaryhmien keskittäminen tiettyihin käräjäoikeuksiin saattaisi johtaa myös entistä pahempaan ruuhkautumiseen, kuten Vaasan hallinto-oikeudessa on käynyt ympäristöasioiden osalta. Lisäksi ehdotuksesta jää epäselväksi, mitä nämä asiaryhmät olisivat.

Sovinnon mahdollisuuden selvittäminen riittävästi jo ennen kanteen nostamista riita-asiassa (46.) on joissain asioissa kannatettava tavoite, mutta siihen liittyvää pakkoa ei tulisi säätää. Joissain tilanteissa kanteen nostaminen tiettyinä ajankohtana on tarpeen, eikä sovinnon mahdollisuuksien

etukäteinen selvittäminen tällöin ole mielekästä. Avustajien sitoutuminen tehokkaisiin sovintoneuvotteluihin jo

ennen kanteen nostamista on kannatettavaa.

On kannatettava ehdotus selvittää tarkemmin, mihin riita-asioihin sovittelu soveltuu ja millaisia riita-asioita ei tulisi ratkaista sovittelulla (47.). Pakollinen sovittelumenettely pienriidoissa ei ole kannatettavaa, sillä kaikissa pienriidoissa ei ole edellytyksiä asian sovittelulle. Esimerkiksi viranomaisen kuten kaupunki ei usein voi suostua sovintoon yhdenvertaiseen kohteluun perustuen.

Kun markkinaoikeudessa käsiteltävään asiaan sovelletaan oikeudenkäymiskaassa säädettyä käsittelyjärjestystä, voisi olla yleisellä tasolla loogista, että siihen sovellettaisiin myös, mitä on säädetty tuomioistuinsovittelusta yleisissä tuomioistuimissa (48.).

Huoltoriitoja koskevien toimenpide-ehdotuksien (49.–57.) kehittämisessä on otettava huomioon lastenvalvojien ja perheasioiden sovittelutoiminnan resurssit ja osallistettava paremmin sosiaalitoimea, jonka asiantuntijoilla on aiheesta paras käytännön kokemus. Oikeudenkäyntiä edeltävää pakollista sovittelua (50.) on kannatettavaa selvittää tarkemmin ja asiantuntija-avusteisen tuomioistuinsovittelun käyttöä tulisi myös tehostaa. Mikäli sovittelua pyritään lisäämään, on samalla lisättävä perheasioiden sovittelutoiminnan resursseja. Nykyisin lastenvalvojien walk in -palvelu on Helsingissä ja myös muilla hyvinvointialueilla tarkoitettu selkeiden elatussopimusasioiden hoitamiseen eli sopimusten jatkamiseen tai muuttamiseen, ja kaupunki suhtautuu kriittisesti avustajien valmistelemien sopimusten walk in -tyyppiseen vahvistamiseen. Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan perheoikeudellisten asioiden yksikkö on tehnyt myös Helsingin oikeusaputoimiston kanssa yhteistyötä pyrkien oikeusavustajien laatimien sopimusten nopeutettuun vahvistamiseen. Hyvin usein sopimusluonnokset ovat kuitenkin vaatineet lisäselvittelyä eivätkä sopimukset ole olleet vahvistettavissa taikka sisällöltään täytäntöönpanokelpoisia. Asiantuntija-avustajien ammattitaitokriteerien kiristämistä (50.) ei pidetä tarpeellisena eikä kannatettavana. Esimerkiksi Helsingissä asiantuntija-avustajina on sekä sosiaalityöntekijöitä että psykologeja, ja olennaista on koulutuksen ohella asiantuntija-avustajan kokemus eroperheiden kanssa työskentelystä.

Perheoikeudellisten säännösten uudistamiseen (53.) liittyvien ehdotusten tarkempi selvittäminen on kannatettavaa. Väliaikaismääräysten käyttäminen esimerkiksi lapsen tapaamisten järjestämisessä on kuitenkin usein lapsen edun mukaista ja asian etenemisen kannalta tarkoituksenmukaista, kun väliaikaisen määräyksen toteutumista voidaan tarkastella. Väliaikaismääräysten käyttäminen on kannatettavaa etenkin, jos tapaamisia järjestetään valvottuina, tuettuina tai valvotuilla vaihoilla. Edunvalvojan tai avustajan määräämistä lapselle (54.) olisi tarpeellista tutkia edelleen mm. eduskunnan oikeusasiamiehen vaikeita huoltoriitoja koskevaan selvitykseen (EOAK/4063/2022) pohjautuen. Myös täytäntöönpanoprosessin (55.) tarkempi tarkastelu on kannatettavaa.

Asiamiespakon ja avustajien asiantuntemukseen kohdistuvien kriteerien edellyttämisen (62.) tarkempi selvittäminen on kannatettava kehitysehdotus, mutta asiassa tulee ottaa huomioon

asioiden ja asiaryhmien eroavaisuudet ja sen vaikutus asiaan. Avustajiin kohdistuvien erityisten kriteerien sisältöä ei ole määritelty, mikä vaikeuttaa ehdotuksen arviointia. Markkinaoikeudessa käsitellään hyvin erilaisia asiaryhmiä ja asiamiespakkoa tulisi pohtia asiaryhmittäin. Helsingin kaupunki ei pidä tarpeellisena, että esimerkiksi hankinta-asioissa markkinaoikeudessa asetettaisiin asiamiespakko. Kynnys asiamiespakon asettamiseen hankinta-asioiden käsittelyssä tulisi lähtökohtaisesti olla korkealla ottaen huomioon, että menettely on kirjallinen ja virallisperiaatteen alainen. Valittajat hankinta-asioissa ovat pääasiassa oikeushenkilöitä, joilla on omissa organisaatioissaan asian hoitamiseksi tarvittava osaaminen taikka vähintään kyky sen arvioimiseksi, tarvitaanko asiassa ulkopuolisen asiamiehen apua. Yleensä vaativissa tapauksissa valittajat jo nykyisellään käyttävät asiamiehen apua, ja jatkossakin voidaan luottaa valittajan omaan arvioon asiamiehen käyttämisen tarpeellisuudesta.

Digitalisaation edistäminen tuomioistuimissa (64.) on yleisesti kannatettavaa. Paikkariippumaton täysin digitalisoitu ja määrämuotoinen prosessi olisi joissain yksinkertaisissa asioissa hyvin toimiva ja resursseja säästävä vaihtoehto, mutta se ei sovi kaikkiin riita-asioihin. Tällaisen prosessilajin houkuttelevuutta voisi lisätä esimerkiksi alentamalla sen tuomioistuinmaksua. Työskentelyä avustavaa tukiohjelmaa pidetään kannatettavana ja olisi toivottavaa, että tukiohjelma olisi myös asiamiesten sekä muiden sidosryhmien käytössä. Automaattisen päätöksenteon avulla syntyneeseen ratkaisusuositukseen kaupunki suhtautuu varauksella. Automaattiseen päätöksentekoon liittyy epävarmuuksia, ja sen luotettavuus kompleksisissa asioissa olisi kyseenalainen. Automaattisella päätöksenteolla tulisi saada aikaan varmasti laadukas ratkaisusuositus, jotta ehdotus olisi kannatettava.

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

Kaupunki pitää hallinto-oikeuksissa ratkaistavien asioiden kokonaisarviointia (69.) kannatettavana, mutta korostaa, että asioiden siirtäminen muiden viranomaisten ratkaistavaksi ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista, eikä tavoitteena tulisi olla vain hallinto-oikeuden työmäärän vähentäminen. Muuhun viranomaiseen käsiteltäväksi siirrettäväksi asioiden osalta olisi vakavasti punnittava resurssien ja osaamisen riittävyys viranomaisessa sekä lain soveltamiskäytännön yhteneväsyyteen liittyvät näkökohdat ja oikeusturvaseikat.

Päätöksentekoa tahdonvastaisissa huostaanotoissa ei tule siirtää hallinto-oikeuksista viranomaisille. Tahdonvastaiset huostaanotot ovat jo lähtökohtaisesti luonteeltaan riitaisia, joten päätös hyvin suurella todennäköisyydellä tulisi hallinto-oikeuden arvioitavaksi myöhemmin valituksen myötä ja tällöin huostaanottoasia kuormittaisi kahta eri viranomaista aiheuttaen päällekkäisyyttä. Epäselvää olisi myös, millainen toimielin päätöksen tekisi. Hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungin osalta kaupungin sosiaali- ja terveystoimialalla ei ole nykyisessä tilanteessa resursseja tällaisen toimielimen perustamiseen ja sille ehdotetun vaativan tehtävän hoitamiseen. Hallinto-oikeuksissa on nykyisin korkealaatuista osaamista huostaanottoasioissa ja yhteneväiseen oikeuskäytäntöön perustuvat, sosiaalitoimesta riippumattoman tuomioistuimen päätökset näyttäytyvät myös osapuolille hyväksyttävämpinä, kuin sosiaaliviranomaisen tekemät päätökset. Jää myös epäselväksi, miten varmistettaisiin yhtenäinen lain soveltaminen eri hyvinvointialueiden kesken.

Mielenterveyslain mukaisten päätösten alistamisesta luopuminen ei ole kaupungin näkemyksen mukaan kannatettavaa. Velvollisuus alistaa hoitoon määräämistä koskeva päätös hallinto-oikeuden vahvistettavaksi on säädetty hoitoon määrätyn henkilön oikeusturvan vuoksi. Alistamismenettelyllä on tarkoitettu osaltaan täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvat vapaudenriiston tuomioistuINVALVONTAA koskevat vaatimukset sellaisena kuin ihmisoikeustuomioistuin on niitä oikeuskäytännössään tulkinnut. Ei ole oikeusturvasyistä johtuen suositeltavaa, että laissa säädetystä alistusmenettelystä luovuttaisiin, koska hoitoon määrätty ei toimintakykynsä puolesta useinkaan kykene huolehtimaan eduistaan ja oikeuksistaan eikä siten ilmeisesti myöskään kykene tekemään valitusta ja hakemaan muutosta hoitopäätökseensä, vaikka muutoksenhaku olisikin perusteltua. Hoitoon määrättyllä ei ole tukenaan laillista edunvalvojaa, jos sellaista ei ole hänelle määrätty. Vaikka hoitoon määrättyllä olisikin laillinen edunvalvoja, ei henkilökohtaisia asioita hoitamaan määrättyllä edunvalvojalla olisi tosiasiallista mahdollisuutta arvioida valituksen tarpeellisuutta, jos hänellä ei ole esittää potilaan suostumusta terveydentilaan koskevien tietojen saamiseen.

Oikaisumenettelyn laadun kehittäminen (72.) ei varsinaisesti kuulu oikeuslaitoksen vaan päätöksen tehneen viranomaiseen toimivaltaan, eikä ehdotuksessa yksilöidä, miten oikaisumenettelyä aiottaisiin laadullisesti kehittää.

Valituksen vireilletulon edellytyksien selkeyttäminen (76.) on esitetyllä tavalla kannatettavaa, mutta samalla on kuitenkin huolehdittava valittajan mahdollisuudesta saada asiansa oikeuden ratkaistavaksi. Perusteita rajaamiselle olisi esimerkiksi saman asian vireille saattamisen osalta, jos oikeussuojan saamiselle ei objektiivisesti ole tarvetta.

Sähköpostista luopuminen vireillepanotapana ja muutoksenhaku sähköiseen asiointipalveluun (78. ja 86.) on erittäin kannatettava ehdotus. Sähköisen asiointipalvelun tulisi olla käytettävissä myös viranomaisille ja sieltä tulisi löytyä kootusti kaikki asian aineisto sekä tiedot osapuolista ja asian käsittelyn vaiheista. Olisi toivottavaa, että sekä yleiset tuomioistuimet että hallintotuomioistuimet pyrkisivät yhdessä kehittämään asiointipalveluistaan oikeudenhoidon Omakanta-palvelun kaltaista alustaa, jossa kaikki vireillä olevat asiat löytyisivät kootusti samasta paikasta.

Kaupunki pitää kannatettavana mahdollisuutta määrätä osapuoli osoittamaan mahdollisesti laajasta ja sekavasta oikeudenkäyntiaineistosta ne asian ratkaisun kannalta relevantit seikat ja selvitykset, joihin tämä aikoo vedota sillä uhalla, että tuomioistuin voi ottaa aineistoa huomioon vain rajoitetusti (79.). Tällainen määräys tulisi antaa ja mahdollinen aineiston rajaus tehdä heti asian vireille tultua ja ennen lausuntovaihetta, jotta asian käsittely ja viranomaisen lausunto kohdistuisivat asiassa oikeisiin seikkoihin.

Helsingin kaupunki pitää markkinaoikeuden toimintaan ja julkisia hankintoihin (88.) liittyen kannatettavana ajatusta, että asian arviointi rajoitetaan ainakin pääsääntöisesti niihin seikkoihin, joihin valittaja on muutoksenhakuajan kuluessa vedonnut. Muutoksenhakuajan sisällä esitetyt valitusperusteet ovat ne syyt, joiden vuoksi asianosainen alun perin on katsonut tarpeelliseksi

saattaa asian tuomioistuimen arvioitavaksi, jolloin mahdollinen oikeussuojan tarvekin kohdistuu lähtökohtaisesti niihin. Vaikka voikin toisinaan olla perusteita asian laajentumiseen myös muihin oikeuskysymyksiin, tulisi sen kuitenkin olla poikkeustilanne. Nykysellään suhtautuminen hankinta-asioissa on hyvin väljä, mihin taustana ilmeisimmin on asian käsittely hallintoprosessin säännöksiä noudattaen. Hankinta-asiat eivät kuitenkaan ole täysin vastaavanlaisia kuin muut hallintoprosessissa käsiteltävät asiat. Tavanomaisissa hallintoasioissa liian tiukka tulkinta voisi johtaa oikeudenmenetyksiin, kun julkishallinnon vastapuolena on usein luonnollinen henkilö, joka omassa asiassaan edustaa itseään. Hankinta-asioissa valittajat puolestaan ovat usein oikeushenkilöitä, jotka ovat ammattimaisia toimijoita, ja joita yleensä edustaa juridisen koulutuksen saanut asiamies. Tältä osin perustellumpana voidaan pitää, että asian käsittelyssä pidättäydytään pääsääntöisesti vaatimuksissa, jotka olivat syynä siihen, että valitus ylipäänsä tehtiin. Pääsäännöstä tulisi tietyissä tilanteissa voida poiketa, mutta tällaisista poikkeusperusteista tulisi säätää selkeästi. Voittaneen tarjoajan kuulemisen osalta Helsingin kaupunki toteaa, että valitusasian ratkaisu saattaa vaikuttaa välittömästi voittaneen tarjoajan oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun, vaikka hankintasopimusta ei vielä olisikaan allekirjoitettu. Näin ollen kaupunki katsoo, että voittaneen tarjoajan oikeusturvan varmistamiseksi ja hyvän hallintotavan noudattamiseksi voittanutta tarjoajaa tulisi aina kuulla. Mikäli kuitenkin säännönmukaisesta kuulemisesta luovuttaisiin, tulisi voittanutta tarjoajaa kuulla ainakin sellaisten valitusten kohdalla, joissa valitusperusteet kohdistuvat voittaneen tarjoajan tarjouspyynnön mukaisuuteen tai muihin sellaisiin seikkoihin, joista voittaneelta tarjoajalta on mahdollista saada lisätietoa.

Markkinaoikeuden seuraamusmaksua (90.) koskevan ehdotuksen osalta tulisi selvittää tarkemmin muutoksen todennäköisiä vaikutuksia. Tulisi mm. arvioida, kuinka todennäköisiä valitukset hallintopäätöksistä olisivat. Jos valituksen tekeminen osoittautuisi käytännössä yleiseksi, jouduttaisiin muutoksen jälkeen sama asia käytännössä käsittelemään aina kahteen kertaan; ensin viranomaisen hallintopäätöksen tekemiseksi ja toiseksi sitä koskevan valituksen johdosta markkinaoikeudessa.

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

Ulosoton erikoistuminen esimerkiksi yritysperinnän osalta (114.) on kaupungin näkemyksen mukaan kannatettavaa. Erikoistumisen ohella viranomaisten ja suurten asiakkaiden kuten Helsingin kaupungin toiminnan ja prosessien tuntemuksen kehittäminen olisi myös toivottavaa toiminnan sujuvoittamisen kannalta. Myös viranomaisyhteistyön kehittäminen (116.) on kannatettavaa.

Kaupungin näkemyksen mukaan ulosoton prosesseja suurten yritysten tai viranomaisten kohdalla tulisi kehittää, eikä automaattisen ulosmittaamisen tulisi olla pääsääntönä. Kaupungilta epäselvyyksien vuoksi ulosmitattujen saatavien selvittäminen on aiemmin aiheuttanut sekä kaupungilla että ulosotossa paljon ylimääräistä työtä sekä korkotappiota kaupungille. Kaupunki toivoo, että ulosmittauksen kehittämisessä otettaisiin myös huomioon mahdollisuus

tapauskohtaisiin joustoihin ja suurten asiakkaiden prosessien yksityiskohdat, jotta jatkossa välttyttäisiin epäselvyyksiltä ja turhilta ulosmittauksilta.

Vastaavasta ulosottomiehestä luopuminen (130.) ei kaupungin näkemyksen mukaan ole lähtökohtaisesti kannatettavaa. Etenkin suurilla asiakkailla ja viranomaisilla tulisi jatkossakin olla vastaava ulosottomies, joka tuntee organisaation toimintaa ja yhdyshenkilöt, joihin olla tarvittaessa yhteydessä.

Ehdotus luottojen elinkaaren hallinnasta ja luottoihin liittyvien tietojen välittämisen kehittämisestä teknisten rajapintojen kautta (136.) on kannatettavaa, mutta positiivinen luottotietorekisteri ei ole esimerkiksi kaupungin hyödynnettävissä, vaikka esimerkiksi kaupungin henkilöstökassa myöntää sellaisia luottoja, jotka voisivat kuulua ehdotettuun järjestelmään. Kaupunki pitäisi myös muiden ulosottoasioiden osalta toivottavana, että niille ei joka kerta annettaisi uutta ulosoton asianumeroa, vaan ulosoton uudistamiset kirjattaisiin samalle asianumerolle.

Mahdollisuus hyödyntää tulorekisteriä tulojen ulosmittauksessa (137.) on kannatettava ehdotus. Asian kehittämisessä on syytä ottaa huomioon, että tulojen oikeellisuus ja tulorekisterin tietojen ajantasaisuus ovat tällöin merkittävässä asemassa.

Hakijan vireillepano-oikeuden ajallinen rajoittaminen (142.) ei ole kannatettava ehdotus, sillä vireillepanoa on jo rajoitettu ajallisesti.

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Kuusjärvi Päivi
Helsingin kaupunki

Siikasmaa Viivi
Helsingin kaupunki, Kaupunginkanslia - Kaupunginlakimies, oikeuspalvelut

